

ГОДИШЊИЦЕ И ЈУБИЛЕЈИ ПРВОГ СРПСКОГ УСТАНКА У ЈУГОСЛАВИЈИ 1918–1994

Обележавање Првог српског устанка заузимало је значајно место у култури сећања српског народа и југословенске државе током 20. века, при чему су се интерпретације и облици комеморације мењали у складу са доминантним политичким и идеолошким оквирима. У Краљевини Југославији, као и у периоду након 1945. године, Први српски устанак био је важан симбол државотворности, иако није обележаван као државни празник, али је његово значење различито тумачено и инструментализовано.

У Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца односно Краљевини Југославији (1918–1941), Први српски устанак обележаван је пре свега као почетак модерне српске државности и као темељ ослобођења од османске власти и пут ка уједињењу Јужних Словена. У том контексту, устанак из 1804. године био је представљен као историјска претеча стварања југословенске државе, а личности попут војда Карађорђа истицане су као национални хероји и симболи борбе за слободу. Династија Карађорђевића додатно је доприносила култу Првог устанка, јер је легитимитет владарске куће био непосредно везан за Карађорђево наслеђе.

Након 1945. године и успостављања социјалистичке Југославије, обележавање Првог српског устанка било је подвргнуто новој идеолошкој интерпретацији. Иако устанак није негиран нити потиснут из колективног сећања, његово значење је прилагођено марксистичком и револуционарном дискурсу. Први српски устанак тумачен је као рана „буржоаско-демократска“ или народноослободилачка револуција, која је представљала историјску претходницу Народноослободилачке борбе током Другог светског рата. Акцент је стављан на социјалне елементе устанка, масовно учешће народа и борбу против феудалне и империјалне власти, док су монархистички и династички аспекти били маргинализовани.

У социјалистичком периоду комеморације су биле мање везане за култ личности, а више за општи револуционарни континуитет и традицију борбе потлачених слојева. Први српски устанак уклапан је у шири наратив „револуционарне традиције народа Југославије“, заједно са другим устанцима и покретима отпора. Ипак, његова важност у српској историји остала је призната, нарочито кроз школске уџбенике, научне радове и државне јубилеје, попут обележавања 150-годишњице устанка 1954. године и 175-годишњице 1979. године. Такође, разним манифестацијама широм земље обележена је 190-годишњица Првог српског устанка 1994. године са централним догађајем у Коларчевом народном универзитету.

Изношење заставе и тела војда Карађорђа из тополске цркве, Топола, 8. септембар 1930.

AJ-377-74-3104

Краљ Александар Карађорђевић са кнезовима Арсеном и Павлом у поворци за ковчегом са телом војда Карађорђа, Оплепац, 8. септембар 1930.

AJ-377-74-3107

Краљевска задужбина на Оплепцу, 8. септембар 1930.

AJ-377-74-3102